

La diversitat cultural com a camp de disputa

Published by [Interacció](#) [1] on 05/10/2010 - 14:14 | Last modification: 13/07/2026 - 16:50

Tristan Mattelart mostra que la diversitat cultural no és un concepte estable ni consensuat, sinó una construcció intel·lectual que ha anat adquirint significats diferents segons els debats sobre la globalització, els mitjans de comunicació, el comerç internacional i el paper de les polítiques públiques. L'interès del text rau precisament a desmuntar l'aparença d'evidència d'una noció que, sota una mateixa expressió, ha servit per justificar projectes polítics molt diferents.

La noció de diversitat cultural acostuma a presentar-se com un valor indiscutible. Qui podria oposar-se al pluralisme cultural? Aquesta aparent unanimitat és, precisament, el punt de partida de Tristan Mattelart. El seu objectiu no és defensar o qüestionar la diversitat cultural, sinó reconstruir la història intel·lectual del concepte per mostrar que mai no ha tingut un únic significat. Des de finals dels anys seixanta fins als debats oberts per la Convenció de la Unesco de 2005, la diversitat cultural ha anat transformant-se a mesura que canviaven les interpretacions sobre la mundialització, les indústries culturals i el paper de l'Estat.

El primer gran moment correspon a l'economia política crítica de la comunicació. En el context de les descolonitzacions, la internacionalització dels mitjans s'interpreta com un mecanisme de dependència econòmica, política i cultural. Les grans empreses occidentals de la comunicació apareixen com a agents d'homogeneïtzació cultural, mentre que les polítiques públiques nacionals són concebudes com l'instrument imprescindible per preservar l'autonomia cultural dels nous estats. Encara que el terme "diversitat cultural" encara no ocupi un lloc central, és aquí on es configura una primera manera d'entendre'l: protegir la pluralitat d'expressions culturals davant les dinàmiques del mercat global.

Aquesta lectura és contestada molt aviat per autors que interpreten el proteccionisme cultural com un obstacle per a la creativitat. Ithiel de Sola Pool defensa que totes les cultures s'han construït històricament gràcies als intercanvis i que les importacions culturals estimulen la producció nacional. Des d'aquesta perspectiva, restringir la circulació de béns culturals redueix les oportunitats d'aprenentatge i acaba empobrint l'oferta disponible per als ciutadans. La diversitat deixa així d'identificar-se amb la protecció de les cultures nacionals i passa a associar-se amb l'ampliació dels intercanvis culturals.

Un segon desplaçament es produeix durant els anys vuitanta amb el desenvolupament dels estudis de recepció i de les *Cultural Studies*. La pregunta deixa de centrar-se en qui produeix els continguts i passa a preguntar-se com són interpretats pels públics. Els treballs sobre la recepció intercultural de la sèrie *Dallas* mostren que un mateix producte pot generar lectures molt diferents segons els contextos socials i culturals. La diversitat ja no resideix únicament en l'oferta cultural, sinó també en la capacitat dels receptors per reinterpretar-la. Aquest canvi relativitza la idea que la circulació internacional dels continguts comporti necessàriament uniformització cultural.

Aquest gir es reforça amb les anàlisis de la globalització desenvolupades per David Harvey, Stuart Hall o James Clifford. Les identitats culturals deixen de ser concebudes com a realitats homogènies i permanents per entendre's com a construccions híbrides, canviants i alimentades per múltiples influències. Els fluxos transnacionals passen de representar una amenaça a convertir-se en una font permanent de recomposició cultural. La diversitat cultural deixa de dependre exclusivament de la preservació de les identitats nacionals i passa a interpretar-se també com el resultat de processos continus d'hibridació i apropiació.

Aquest canvi conceptual modifica també la percepció del paper de l'Estat. Si l'economia política crítica atribuïa a les polítiques públiques una funció central en la protecció de la diversitat cultural, bona part dels *Cultural Studies* observen amb desconfiança qualsevol identificació entre cultura i nació, i tendeixen a valorar positivament la circulació internacional dels continguts culturals. Per a Mattelart, aquest desplaçament comporta un risc: concentrar tota l'atenció en els processos d'apropriació cultural pot acabar invisibilitzant les relacions de poder que continuen estructurant els mercats globals de la comunicació.

Aquest risc es fa especialment visible en les aportacions d'economistes com Tyler Cowen, que interpreten la mundialització cultural com un procés d'enriquiment dels "menús de tria" dels consumidors. Segons aquesta lectura, l'augment de la circulació internacional dels béns culturals incrementa necessàriament la diversitat cultural disponible i fa menys justificables les polítiques de protecció de les indústries culturals. Mattelart mostra, però, que aquesta conclusió depèn d'identificar diversitat amb quantitat d'oferta, una identificació que altres economistes francesos, com Françoise Benhamou o Joëlle Farchy, qüestionen. La diversitat no es pot reduir al nombre de productes disponibles, sinó que també depèn de l'equilibri entre les diferents ofertes, de la seva disparitat i dels patrons efectius de consum. Una oferta més abundant pot coexistir amb una concentració creixent del consum en molt pocs productes.

El recorregut conclou que la força política de la noció de diversitat cultural prové, precisament, de la seva ambivalència. La mateixa expressió pot servir tant per defensar polítiques públiques de suport a les indústries culturals com per justificar la liberalització dels mercats culturals. Per això Mattelart proposa abandonar qualsevol definició aparentment neutra i analitzar sempre quina concepció de la cultura, de la mundialització i del paper de l'Estat s'amaga darrere de cada ús del concepte. La diversitat cultural no és un objectiu que s'imposi per si mateix, sinó un terreny permanent de disputa intel·lectual i política.

Aquest és probablement el principal interès del text, encara avui. Escrit en el context immediat posterior a l'aprovació de la Convenció de la Unesco de 2005, evita convertir la diversitat cultural en un eslògan normatiu i obliga a preguntar-se quines condicions institucionals, econòmiques i polítiques fan possible que aquesta diversitat existeixi realment. Vist des d'avui, continua essent una advertència útil davant lectures que identifiquen automàticament més circulació, més oferta o més consum amb més diversitat cultural. (n. de l'e., 2026)

Referència

Mattelart, T. (2009). *Enjeux intellectuels de la diversité culturelle. Éléments de déconstruction théorique*. Département des études, de la prospective et des statistiques, Ministère de la Culture.

[Text complet \(pdf\)](#) [2]

Categories: Publicacions acadèmiques

Categories: Recursos i publicacions

Tags: diversitat cultural

Tags: polítiques culturals

Tags: estudis socials de la cultura

Tags: pensament cultural

Tags: indústries culturals i creatives

- [3]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2010/diversitat-cultural%20>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/mattelart-2009-enjeux-intellectuels-de-la-diversite-culturelle.pdf>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/504>